

Stellingen en toelichtingen Leerjaar 1 - 4

Expertsysteem ZIEN!
voor het primair onderwijs

Inhoud

1. Betrokkenheid	3
2. Welbevinden	4
3. Sociaal Initiatief	5
4. Sociale Flexibiliteit	6
5. Sociale Autonomie	7
6. Impulsbeheersing	8
7. Inlevingsvermogen	9

1. Betrokkenheid

1. Heeft plezier in wat het doet.

Het kind heeft duidelijk plezier (toont voldoening/tevredenheid) in schoolse activiteiten.

Signalen kunnen zijn:

 - (glim)lachen tijdens activiteiten;
 - bewegingen (van benen of armen);
 - verbale positieve uitingen over de activiteiten;
 - tevreden geluiden (neuriën, uitroepen);
 - snel aan het werk gaan;
 - na belsignaal doorwerken;
 - nauwkeurig werken;
 - rode kleur in het gezicht.

2. Gaat een tijdlang geconcentreerd op in de activiteit.

Het kind is intens, vol overgave, bezig met een activiteit. Het is bijna niet af te leiden en is alert. Het kind laat de activiteit niet los.

Signalen kunnen zijn:

 - voorovergebogen of juist rechtop zitten;
 - op het puntje van de stoel zitten;
 - ingespannen blik;
 - oogbewegingen gericht op de prikkels die voor de activiteit belangrijk zijn.

3. Toont belangstelling voor het activiteiten aanbod.

Belangstelling blijkt uit nieuwsgierigheid, aandachtig meedoen, vragen stellen, luisteren en volgen wat anderen zeggen, vragen (blijven) stellen over de aangeboden activiteiten.

Signalen kunnen zijn:

 - vinger opsteken;
 - activiteiten volgen met de ogen;
 - hoofd toewenden;
 - levendige oogopslag en in de schoolsituatie inbrengen.

4. Toont doorzettingsvermogen.

Als de activiteit moeilijker wordt of tegenvalt in de ogen van het kind, gaat het kind toch door. Het kind wil het niet opgeven en zoekt naar oplossingen om verder te kunnen en probeert het nogmaals.

Signalen kunnen zijn:

 - andere materialen erbij pakken;
 - doorgaan met een moeilijk werkje;
 - vragen aan een ander hoe het verder moet;
 - doorgaan na hulp.

2. Welbevinden

5. Komt opgewekt over. *Het kind maakt op u een opgewekte, blijde indruk. Het kind lacht regelmatig.*
Signalen kunnen zijn:
- rimpels rond de ogen hebben;
 - neurieën of zingen;
 - grapjes maken of in zijn voor een grapje;
 - lachen naar anderen.
6. Maakt een vitale, levenslustige indruk. *Het kind heeft veel energie en het kan genieten van dingen.*
Signalen kunnen zijn:
- huppelen of springen;
 - levendige oogopslag;
 - luid spreken;
 - handelingen in een vlot tempo uitvoeren;
 - rode kleur;
 - rechtop zitten of staan.
7. Komt ontspannen en open over. *Het kind durft zichzelf te zijn. Het kind deelt eigen interesses en ervaringen met anderen.*
Signalen kunnen zijn:
- ontspannen lichaamshouding;
 - regelmatig oogcontact maken;
 - zich vrij in de klas bewegen;
 - zichtbaar genieten van activiteiten;
 - spontane opmerkingen tegen anderen maken.
- Tegenover ontspannen staat gespannen. Dit komt bijvoorbeeld tot uitdrukking in het in de gaten houden van anderen, in clownesk of juist teruggetrokken reageren. Het kind is dan niet zichzelf.*
8. Gaat graag naar school. *Het kind zegt, of laat door zijn gedrag zien, dat het graag naar school gaat.*
Signalen kunnen zijn:
- 's morgens veerkrachtig binnenkomen;
 - iets voor de leerkracht meenemen;
 - zich positief uiten over naar school gaan;
 - makkelijk afscheid nemen van ouders.

3. Sociaal Initiatief

9. Stapt uit eigen beweging op anderen af.
- Het kind maakt uit zichzelf contact. Het kind laat merken dat het mee wil doen met een activiteit. Het kind zoekt toenadering.*
- Signalen kunnen zijn:*
- af en toe naar een andere spelhoek of werktafel lopen;
 - ongevraagd meedoen met anderen.
10. Heeft duidelijk een eigen inbreng tijdens gezamenlijke activiteiten.
- Het kind komt tijdens contacten met medeleerlingen, bijvoorbeeld bij groepsopdrachten of samenspel, met eigen ideeën.*
- Signalen kunnen zijn:*
- praten over eigen ideeën ("ik denk ..., ik heb ook, of, een ander idee");
 - ideeën/voorbeelden aan anderen laten zien ("Kijk eens wat ik heb").
11. Vertelt uit zichzelf in de groep.
- In de kring of tijdens interactiemomenten vertelt het kind uit zichzelf. Dit doet het op een ontspannen manier. Het komt uit zichzelf met antwoorden. Het reageert op wat anderen zeggen.*
- Signalen kunnen zijn:*
- (soms) voor de beurt praten;
 - (uitgebreide) verhalen vertellen over bijvoorbeeld thuis of naar aanleiding van een onderwerp;
 - reageren op wat een ander zegt;
 - oogcontact maken tijdens spreken (klas rondkijken tijdens spreken);
 - duidelijk verstaanbaar spreken.
- (Misschien vind je dat een kind dit juist te vaak doet, mogelijk dominant is. Beantwoord hier dan de vraag toch positief.)*
12. Spreekt uit eigen beweging met andere kinderen.
- Het kind maakt met andere kinderen (niet alleen met het vriendje of vriendinnetje) een praatje, zegt iets tegen hen, stelt hen een vraag, zonder dat een ander het initiatief heeft genomen. Met name in meer open en vrije situaties is dit zichtbaar, zoals tijdens hoekenwerk.*
- Signalen kunnen zijn:*
- praatje maken met kinderen dichtbij in de kring;
 - praten met andere kinderen in de gang of op het plein;
 - vragen of het mee mag doen.

4. Sociale Flexibiliteit

13. Sluit makkelijk een compromis met een medeleerling.
- Samenwerken of -spelen vraagt geven en nemen. Er is sprake van onderhandelen.*
Het kind accepteert de inbreng van anderen in het spel. Het past het eigen spelidee aan of verzint bijvoorbeeld een variant op het idee van de ander.
Signalen kunnen zijn:
- weinig conflicten hebben;
 - uitingen zoals: "goed, dan doe jij dat en ik dit";
 - overleggen door uitingen als "zullen we eerst doen wat jij wilt en daarna...?";
 - delen van materiaal.
14. Staat open voor nieuwe plannen, ideeën en activiteiten.
- Bij nieuwe plannen, ideeën en activiteiten, veranderingen in het dagprogramma, aanwijzingen over hoe iets moet verlopen, gaat het kind ermee akkoord. Het haakt in op het nieuwe plan of de verandering, draagt zelf ook andere ideeën aan. Het gaat hier soepel mee om.*
Signalen kunnen zijn:
- weinig tegensputteren als nieuwe of gewijzigde plannen zich voordoen;
 - actief meedoen met de activiteit;
 - actieve lichaamshouding;
 - open gezichtsuitdrukking.
15. Laat een eigen werkwijze of eigen idee makkelijk los.
- Het kind staat open voor aanwijzingen voor hoe het dingen anders kan doen. Het kost de leerling weinig moeite om een eigen idee, aanpak of werkwijze te laten varen.*
Signalen kunnen zijn:
- suggesties worden teruggezien in het werk of spel;
 - overgaan op een ander onderwerp of activiteit;
 - ogen staan open, gezicht is ontspannen;
 - lichaamshouding blijft ontspannen.
- (Misschien vind je dat een kind dit juist té makkelijk doet. Beantwoord hier dan de vraag positief.)*
16. Toont veerkracht.
- Een kind met veerkracht kan zich vrij makkelijk en snel over frustraties of teleurstellingen heen zetten. Veerkracht en zelf dingen kunnen oplossen horen hier bij elkaar.*
Signalen kunnen zijn:
- gillen van ergernis, maar vervolgens toch doorgaan met het bouwen van die toren (kleuter);
 - niet mee mogen doen met het spel van medeleerlingen in groep 3, even sip of beteuterd kijken maar daarna met andere kinderen gaan spelen.

5. Sociale Autonomie

17. Zegt wat het ergens van vindt. *Het kind zegt makkelijk hoe het 'erover' denkt. Het benoemt de eigen gevoelens en geeft de eigen mening over de gang van zaken op een directe manier.*
Signalen kunnen zijn:
- "Ik vind het oneerlijk/vals, ik ben het helemaal met je eens!
 - gezicht drukt emotie uit;
 - op duidelijk verstaanbare toon de mening zeggen;
 - gestrekte armen, stevige knuisten, schouders naar achteren (stevige lichaamshouding).
- LET OP: de vraag is hier NIET of de leerling dit op een gepaste wijze doet. Dat is een andere vaardigheid!*
18. Komt verbaal voor zichzelf op. *Nee zeggen, iets weigeren te doen of juist heel duidelijk aangeven dat het iets graag wil doen of hebben, geven aan dat het kind verbaal voor zichzelf opkomt. Het kind laat zich niet de kaas van zijn brood eten. Het verweert zich verbaal voldoende (heeft handen en voeten dus niet nodig).*
Signalen kunnen zijn:
- op duidelijk verstaanbare toon zeggen wat het wel of niet wil;
 - stevige lichaamshouding;
 - nadrukkelijk het hoofd schudden;
 - verbalisaties zoals: "Nee, dat wil ik niet!, Dat doe ik wél" ... "Stop daarmee!... Blijf af".
19. Maakt eigen keuzes. *Het kind maakt eigen keuzes en laat zich dus niet afleiden door wat andere kinderen kiezen of doen.*
Dit laat zich goed observeren in meer open situaties die een beroep doen op zelf kiezen en eigen ideeën: opdrachten tijdens zaakvakken, buitenspel, expressieonderwijs.
Signalen kunnen zijn:
- keuze maken met wie het wil samenwerken;
 - naar andere kinderen kijken, maar toch bij de eigen keuze (dit bijvoorbeeld ook verwoorden) blijven;
 - niet ingaan op kinderen die zijn naam roepen/fluisteren;
 - over het algemeen bij de gemaakte keuzes blijven;
 - keuze maken (bijvoorbeeld bij planbord) zonder naar anderen te kijken (ogen gericht op degene die de keus voorlegt).
20. Regelt eigen zaken. *Het kind gaat zijn eigen gang, heeft hierin weinig ondersteuning of bevestiging nodig. Het kind weet doorgaans wat het wil en voert dat ook uit. Het lost problemen zelf op.*
Signalen kunnen zijn:
- weinig vragen of hij/zij het goed doet;
 - weinig afkijken bij anderen;
 - een duw geven om aan de beurt komen;
 - bij uitdelen vooraan staan.

6. Impulsbeheersing

21. Praat niet voor zijn beurt. *Het kind valt de leerkracht of een medeleerling niet in de rede, maar laat deze uitpraten.*
Signalen kunnen zijn:
- vinger opsteken en geen geluid maken;
 - oogcontact maken voor het gaat praten;
 - niet door het gesprek van een ander kind heen praten.
22. Denkt na voor het iets onderneemt, heeft controle over eigen gedrag. *Het kind handelt nadenkend. Het verkeert zelden in een gevaarlijke situatie en zoekt zulke situaties niet op.*
Signalen kunnen zijn:
- zelden betrokken zijn bij een conflictsituatie;
 - weten waar zijn spullen zijn en ze makkelijk kunnen vinden;
 - goed kunnen ordenen (bijvoorbeeld tijdens opruimen);
 - even stilstaan, niets zeggen of even staren voordat het iets doet.
23. Eist weinig aandacht op. *Het kind gedraagt zich meestal rustig en dringt zich niet op aan anderen.*
Signaal kan zijn:
- de beurt afwachten.
- Kinderen die **veel** aandacht opeisen, dringen vaak dicht op de juf aan, dringen voor, duwen met ellebogen anderen weg of roepen vaak 'juf, juf!'*
24. Houdt zich aan de regels. *Het kind houdt zich normaal gesproken aan de binnen de groep geldende regels. Heeft weinig correctie nodig.*
Signalen kunnen zijn:
- op de beurt wachten;
 - snel gehoorzaam reageren (opruimen, armen over elkaar zitten, stil zijn);
 - weinig klachten van anderen kinderen over verstoring van regels;
 - stil kunnen zitten.

7. Inlevingsvermogen

25. Luistert met aandacht naar wat anderen zeggen of vertellen.
- Het kind luistert echt, het zou kunnen navertellen wat er gezegd wordt.*
- Signalen kunnen zijn:*
- licht (in)gespannen lichaamshouding;
 - het hoofd toegewend houden naar de spreker;
 - expressie in het gezicht (lachen of verdrietig kijken);
 - knikken of schudden met het hoofd;
 - mond bewegen.
26. Toont belangstelling voor wat andere kinderen zeggen of doen.
- Het kind volgt wat anderen doen. Toont zich nieuwsgierig richting bezigheden van medeleerlingen. Stelt geregeld vragen aan anderen over henzelf of over hun bezigheden.*
- Signalen kunnen zijn:*
- anderen aankijken;
 - zich geïnteresseerd voorover buigen;
 - naar anderen toelopen om te kijken wat ze doen.
27. Zegt aardige dingen tegen medeleerlingen.
- De leerling zegt aardige dingen over bijvoorbeeld het werk, de tekening of de bijdrage die de medeleerling levert aan het spel of werk. Het kunnen ook complimenten over het uiterlijk zijn.*
- Signalen kunnen zijn:*
- iets aardigs zeggen: "jij hebt een mooie toren gebouwd";
 - ik vind je werkje mooi;
 - ik vind je lief.
28. Gedraagt zich behulpzaam.
- Het kind troost als iemand pijn of verdriet heeft, neemt zorghandelingen op zich en toont meeleven met de personen uit een verhaal. Het kind toont begrip voor andere standpunten en meningen.*
- Signalen kunnen zijn:*
- gezicht toont mimiek (passend bij emotie);
 - naast een ander gaan zitten;
 - hand op iemands schouder leggen;
 - een ander kind steunen in mening of gevoel ("Ik snap/begrijp dat je...").